

## O‘QUVCHILARDA TOLERANTLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

*Hayitboyev Sanjar Po‘latali o‘g‘li*

*A.Qodiriy nomli JDPU*

*Pedagogika va psixologiya yo‘nalishi talabasi*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada bugungi kunda yurtimizda tolerantlik madaniyatini shakllantirishga qaratilayotgan chora tadbirlar to‘g‘risida, tolerantlik madaniyatining ahamiyati haqida ma‘lumotlar berib o‘tilgan.

**Annotation:** This article provides information about the measures aimed at the formation of the culture of tolerance in our country today, and the importance of the culture of tolerance.

**Аннотация:** В данной статье представлена информация о мерах, направленных на формирование культуры толерантности в нашей стране на сегодняшний день, и значении культуры толерантности.

**Kalit so‘zlar:** Bag‘rikenglik, bag‘rikenglik tamoyillari deklaratsiyasi, bibliya, vijdon erkinligi, e‘tiqod erkinligi, konfessiya.

Har qanday ko‘p millatli mamlakatda, xususan O‘zbekistonda turli millat va elatlarning intellektual, madaniy va iqtisodiy salohiyatlarini yurt taraqqiyotini rivojlantirishga safarbar etuvchi qudrat millatlararo totuvlikning ta‘minlanishi bilan bog‘liq. Chunki, millatlararo totuvlik «umumbashariy qadriyat bo‘lib, turli xil xalqlar birgalikda istiqomat qiladigan mintaq va davlatlar milliy taraqqiyotini belgilaydi, shu joydagi tinchlik va barqarorlikning kafolati bo‘lib xizmat qiladi». Millatlararo totuvlik ko‘p millatlilikning rivojlanishini ta‘minlovchi muhim asosdir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Oliy Majlisga va xalqiga yo‘llagan Murojaatnomasida “...jamiyatda millatlararo totuvlik va bag‘rikenglik muhitini mustahkamlashga qaratilgan ishlarimizni sifat jihatdan yangi bosqichga chiqamiz” degan g‘oyani alohida ta‘kidladilar.

Ma‘lumki, O‘zbekiston aholisi milliy tarkibiga ko‘ra aholisi ko‘p millatli davlatlar qatoriga kiradi. Hozir O‘zbekistonda 136 ta millat va elatlarning vakillari yashaydi. Ayniqsa, Konstitutsiyada «O‘zbekiston xalqini millatidan qat‘iy nazar, O‘zbekiston Respublikasining fuqarolari tashkil etadi», - deb bitilishi katta ahamiyatga ega bo‘ldi. Bu ifoda nafaqat turli millat va elat vakillarining teng huquqliligini qayd etganligi, balki yangi, «o‘zbek xalqi» tushunchasidan priinsipial farq qiladigan «o‘zbekiston xalqi» tushunchasini qonuniylashtirgani bilan ahamiyatlidir. «O‘zbekiston xalqi» tushunchasining qonuniylashtirilishi millatlararo totuvlik, millat va elatlar o‘rtasidagi hamjihatlik O‘zbekistonning muhim atributi ekanligini ifodalab berdi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 18-moddasida shunday deyiladi: «O‘zbekiston Respublikasida barcha fuqarolar bir huquq va erkinliklarga ega bo‘lib, jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e‘tiqodi, shaxsi va ijtimoiy mavqeidan qat‘iy nazar qonun oldida tengdir».

Asosiy qonunimizda “tolerantlik” (bag‘rikenglik) alohida ajralib turadi. Konstitutsiyamizning 4-moddada O‘zbekiston Respublikasi o‘z hududida istiqomat qiluvchi barcha millat va elatlarning tillari, urf-odatlar va an‘analari hurmat qilinishini ta‘minlaydi, ularning rivojlanishi uchun sharoit yaratadi deb qayd qilingan. Davlatimizning ushbu muhim sohadagi davlat siyosati “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasining beshinchi ”Xavfsizlik,

millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni ta'minlash hamda chuqur o'ylangan, o'zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosat sohasidagi ustivor yo'nalishida" belgilangan. Yurtboshimizning 2017 yil 19 maydagi "Millatlararo munosabatlar va xorijiy mamlakatlar bilan do'stlik aloqalarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoniga muvofiq, Respublika baynalmilal madaniyat markazi hamda O'zbekiston xorijiy mamlakatlar bilan do'stlik va madaniy-ma'rifiy aloqalar jamiyatlari kengashi negizida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Millatlararo munosabatlar va xorijiy mamlakatlar bilan do'stlik aloqalari qo'mitasi tashkil etilgan.

Mamlakatimizda tolerantlikni ta'minlash borasida chuqur uylangan siyosat natijasida fuqarolar orasida o'zaro hamjihatlik yanada mustahkamlanib, millatlararo va konfessiyalararo muloqotning mexanizmlari takomillashtirildi hamda fuqarolar erkinliklarini kengaytirishning huquqiy va tashkiliy asoslari mustahkamlanmoqda. Jumladan, millatlararo munosabatlar sohasida davlat organlarining fuqarolik jamiyati institutlari bilan o'zaro hamkorlik darajasini yanada oshirish maqsadida Millatlararo munosabatlar sohasida O'zbekiston Respublikasi davlat siyosati konsepsiyasi tasdiqlandi. O'zbekistonda millatlararo totuvlik va hamjihatlik sohasida olib borilayotgan islohatlar natijasida millatlararo va dinlararo munosabatlarning yangi modeli yaratilib, 2021 yil yakuniga ko'ra do'stlik hamjamiyatlari soni 38ta, milliy markazlar soni esa 150 taga yetdi. Xozirda mamlakatimizda davlat va nodavlat ta'lim muassasalarida o'qitish 7 tilda olib boriladi. O'zbekiston Milliy teleradiokompaniyasi o'z ko'rsatuvlarini 12 tilda namoyish yetadi, o'ndan ortiq tilda gazeta va jurnallar nashr yetilmoqda. Shu bilan bir qatorda har bir millatning umumiy manfaatlari bilan birga o'z qadriyatlari ham bor. O'zbekiston kabi ko'p millatli mamlakatda turli millatlar manfaatlarini uyg'unlashtirish, ular orasida totuvlikni ta'minlash taraqqiyotning hal qiluvchi omillaridan biri hisoblanadi. Diniy bag'rikenglik g'oyasi xilma-xil diniy ye'tiqodga yega bo'lgan kishilarning bir zamin, bir Vatanda, olijanob g'oya va niyatlar yo'lida hamkor va hamjihat bo'lib yashashini anglatadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasida "Hamma uchun vijdon yerkinligi kafolatlanadi. Har bir inson xohlagan dinga e'tiqod qilishi e'ki hech qanday dinga e'tiqod qilmaslik huquqiga yega. Diniy qarashlarni majburan singdirishga yo'l qo'yilmaydi", degan norma kiritilgan. "Vijdon yerkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi qonunda ham fuqorolarning yuqorida keltirilgan konstitutsiyaviy huquq va yerkinliklari mustahkamlangan. Keyingi yillarda jahon hamjamiyati tomonidan diniy erkinlik sohasidagi "maxsus kuzatuvdagi davlatlar" ro'yxatida O'zbekiston ham qayd etilgan edi. Diniy bag'rikenglikni ta'minlash masalalarida mutlaqo yangicha e'ndoshuvlar natijasida nafaqat milliy siyosat, balki mazkur sohada xalqaro maydonda ilgari surilayotgan tashabbuslar jahon hamjamiyati tomonidan qo'llab – quvvatlandi. Jumladan, 2018 yilda Xalqaro diniy erkinlik bo'yicha hisobotdagi "alohida xavotir uyg'otuvchi" davlatlar ro'yxatidan chiqarilgan bo'lsa, muntazam olib borilgan ijobiy o'zgarishlar natijasida O'zbekistonning 2021 yildan diniy erkinlik sohasidagi "maxsus kuzatuvdagi davlatlar" ro'yxatidan ham chiqarilgani demokratik islohatlarning e'tirofi bo'ldi. Shuningek, so'nggi yillarda mamlakatda diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish chora-tadbirlarini amalga oshirishdagi e'ndashuvlar konseptual jihatdan qayta ko'rib chiqildi. Asosiy e'tibor aholi orasida profilaktika va tushuntirish ishlarini faol olib borishga qaratilib, sa'yi harakatlar "jaholatga qarshi ma'rifat" degan g'oyaga asoslanmoqda. Ko'pmillatli mamlakatlar uchun o'zga tillarga, urf – odatlarga, madaniyatga, e'tiqodga bag'rikeng bo'lish katta ahamiyat kasb etadi. "Tolerantlik millatlarning milliy madaniyatlarining o'zaro aloqa qilishi, bir – biridan o'rganib, o'zaro boyishining birinchi shartidir" deydi faylasuf olim Abdurahim Erkaev. Umumbashariy qadriyat hisoblangan tolerantlik hozirgi zamon davlatining eng muhim atributlaridan biridir. Ko'pmillatli jamiyat sharoitida millatlararo totuvlikni va mamlakat taraqqiyotini rivojlantiruvchi muhim omilvazifasini o'taydi.

### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Diniy bag'rikenglik-tinchlik va barqarorlik garovi" mavzusidagi matbuot anjumanidagi nutqi.
2. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 29 dekabr, —2017— 2021 yillarda "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-sonli qarori.

